

Bölüm 34

TOPLUM RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİ

Neslihan SEVİL¹

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık; “hastalık ya da sakatlığın olmaması, bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik hali” dir. Ruh sağlığı ise ‘...bireyin kendi yetilerinin farkına vardığı, hayatın normal stresiyle baş edebildiği, üretken ve verimli bir şekilde çalışabildiği ve yaşadığı topluma katkıda bulunabildiği bir esenlik hali’ olarak tanımlanmaktadır (1). Kendisi, çevresi ile etkileşim halinde olan, kurduğu ilişkilerden doyum alan ve bunları yaparken yaşadığı toplumun kültürel, sosyal, ekonomik normlarına uyum sağlayabilen birey sosyal yönden sağlıklı olarak kabul edilir (2). Bunlar arasında denge bozulduğunda ruhsal bozukluklar ortaya çıkar.

Toplum ruh sağlığı terimi; bireyi ve etkileşimde bulunduğu çevreyi koruyan, tedavi eden, rehabilite eden tüm ruh sağlığı hizmetleri olarak tanımlanır (3). Dünyada toplum ruh sağlığı hizmetleri; hastane temelli model, toplum temelli model ve hastane-toplum psikiyatrisi modelinde denge modeli olarak üç bölümde sunulmaktadır (4).

Bu kitap bölümünde birinci basamak hekimlerine toplum ruh sağlığı hizmetlerinin tanıtılması amaçlanmıştır.

HASTANE TEMELLİ MODEL

Dünyada ruh sağlığı hastalarının tedavisinde kullanılan en eski ve geleneksel olan modeldir. 19. yüzyılda Avrupa’da şehir dışında yerleşen, yüksek duvarlı büyük hastaneler yapılmıştır. Günümüzde “deli hastanesi” veya “tumarhane” diye bilinen “Asylum” denilen depo hastaneleri 1500-2000 yatak kapasitesine sahiptir (5). Bu

¹ Uzm. Dr. Neslihan Sevil, Trabzon Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, dr.neslihankemal@hotmail.com

duğu sonucuna varılmıştır (12). Ruhsal sağlık hizmetlerini sunabilmek ve hasta yakınlarının ihtiyaçlarını tespit edebilmek için hastalıktan etkilenen kişi sayısının tespit edilmesi gerekir. Bu amaçla ruhsal hastalıkların yaygınlığını araştıran daha fazla epidemiyolojik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

SONUÇ

Türkiye’de, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi bir ruh sağlığı yasası bulunmamaktadır. Ruhsal hastalıkların sosyal, ekonomik ve hukuki boyutları göz önüne alınarak, damgalamaya karşı hastaların haklarını koruyacak bir ruh sağlığı yasası çıkarılmalıdır.

Hastaneden topluma uzanan ruh sağlığı hizmetlerinin en önemli kolu olan toplum ruh sağlığı merkezleri yaygınlaştırılmalı ve işlevselliği artırılmaya çalışılmalıdır. Bu bağlamda diğer ülkelerdeki toplum temelli model daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmelidir. Günümüzde hastanelerde yatarak tedavi görmüş ya da polikliniklerde takip edilen hastaların TRSM’lere yönlendirildiği denge modeli devam ettirilmektedir. Çoğu ülkede ise koruyucu hizmetler daha ön plandadır. TRSM’lerin koruyucu ve ruhsal iyileştirim anlamında çalışmalarını artırması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplum ruh sağlığı, ruhsal hastalıklar, rehabilitasyon, damgalama

KAYNAKLAR

1. WHO The World Health Report: 2001: Mental Health: New Understanding, New Hope. Geneva: World Health Organization.
2. Erci B. 2009. Halk Sağlığı Hemşireliği. (1. Baskı). Amasya: Göktuğ Yayıncılık.
3. Thomas R, Insel, MD. Arch Gen Psychiatry. 2009; 66(2):128-133.
4. Songur C, Saylavcı E, Kıran Ş. Avrupada ve Türkiye’de Ruh Sağlığı Hizmetlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Social Sciences Studies Journal 2017;3(4):276-89.
5. Alataş G, Karaoğlan A, Arslan M, Yanık M. Toplum Temelli Ruh Sağlığı Modeli ve Türkiye’de Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri Projesi. Nöropsikiyatri Arşivi 2009;46:25-9.
6. Ritter, L. A. Shirley, M. L. (2012). Community Mental Health. USA: Jones & Bartlett Learning.
7. Toplum ruh sağlığı merkezleri hakkında yönerge, Ankara 2011.
8. Yanık, M. (2007). Türkiye Ruh Sağlığı Sistemi Üzerine Değerlendirmeler ve Öneriler: Ruh Sağlığı Eylem Planı Önerisi. Psikiyatride Derlemeler, Olgular ve Varsayımlar, (Ekim Özel Sayı), p.1-80.
9. Bilge A, Çam O, Engin E. 2013. Toplum Ruh Sağlığı,—Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı“. (1. Baskı). İstanbul Tıp Kitabevi, Kayhan Matbaa, s.889-900.
10. Bilge A, Mermer G, Çam O, Çetinkaya A, Erdoğan E, Uçkuyu N. Türkiye’deki Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinin 2013-2015 yıllarının profili. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2016;2:1-5.
11. Thornicroft G, Tansella M. Balancing Community-based and Hospital-based Mental Health Care. World Psychiatry 2002;2:84-90.
12. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı / 2011-2023, Ankara 2011.

13. WHO. Mental Health Atlas. Geneva: World Health Organization. 2011.
14. Wiersma ve ark., 1998 evaluation of 15 candidate genes for dilated cardiomyopathy in the Newfoundland dog.
15. Arieti S. 2008. Bir Şizofreni Anlamak: Aile ve Arkadaşlar İçin Rehber, Eti A, Çev. İstanbul: Doruk Yayınları;
16. Carson VB, Arnold EN (1996) Mental Health Nursing The Nurse - Patient Journey. W.B. Saunders Company: Philadelphia.
17. Bilge A. Toplum ruh sağlığı. Çam O, Engin E, editörler. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı. 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Medikal Yayıncılık; 2014. p.894-6.
18. Erkoç ve ark (2011) Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı. Sağlık Bakanlığı, Ankara, 29-34.
19. Boyle S. United Kingdom (England): Health system review. Health Systems in Transition 2011;13(1):21-44.
20. Ulaş H. 2008. Türkiye Psikiyatri Derneği ve Basın Bülteni: Ekonomik Kriz ve Ruh Sağlığı. Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni;11(3):35-8.
21. Killaspy H. From the asylum to community care: learning from experience. Br Med Bull 2006;79-80:245-58.
22. Ulaş H (2008) Batı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de Psikiyatrik Hizmetler, Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni; 11(2), 2-12.
23. Munk-Jørgensen P (1999) Has deinstitutionalization gone too far? EurArch Psychiatry Clin Neurosci; 249 :136-143.
24. Direk N. 2008. Avusturalya ve Japonya'nın Ruh Sağlığı Sistemlerine Kısa Bir Bakış. Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni. 11(2):19-21.
25. Saruç S, Kaya Kılıç A. Toplum Ruh Sağlığı Merkezinden Hizmet Alan Hastaların Sosyal Profili ve Merkezde Verilen Hizmetler. Toplum ve Sosyal Hizmet 2015;26:53-71.
26. Türkiye Cumhuriyeti Ruh Sağlığı Politikası, Ankara 2006.
27. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, www.eob.kku.edu.tr/duyuru-2 Rusihak BM Sozlesmesi. pdf. Retrieved: Oct. 14, 2015.
28. Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinin Kurulması ve Çalıştırılmasına Dair Yönerge, Ankara 2011.
29. Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri için Çalışma Rehberi.
30. Yıldız M. Bireyden Topluma Ruh Sağlığı. Işık Sayıl ed. İstanbul, Erler Matbaacılık, 2003; s:151-164.
31. Drake RE, Bellack AS. 2005. Schizophrenia and Other Psychotic Disorders. Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th Edition, vol:I-12.13,p. 1475-1488.
32. Carpenter WT, Thaker GK. 2002. Schizophrenia: Management.ACP Medicine Online.
33. Ensari H, Gültekin BK, Karaman D, Koç A, Beşkardeş AF. Bolu Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Hizmetlerinin Şizofreni Hastalarındaki Yaşam Kalitesi, Yeti Yitimi, Genel ve Sosyal İşlevsellik Üzerine Etkisi: Bir yıllık izleme sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2013; 14:108-14.
34. Küey L. 2010. Dünyada ve Türkiye'de Psikiyatrik Epidemiyolojinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Kısa Bir Derleme. Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni. Cilt 13, Sayı 1. 6-11.
35. Türkiye Hastalık Yüğü Çalışması 2004. T.C Sağlık Bakanlığı, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı, Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü. Ankara, Türkiye, 2006. http://ekutuphane.tusak.gov.tr/kitaplar/turkiye_hastalik_yuku_calismasi.pdf